

El tercer sector a Andorra, buscant un encaix positiu a la UE

Marta Alberch i Terrés

Quan la SAC en va convidar a fer aquesta ponència i em va proposar parlar de les necessitats del tercer sector a Andorra pensant en el futur encaix a la Unió Europea (UE), primer vaig haver d'informar-me de quines relacions tenia la UE amb les ONG i la societat civil (que podria ser un concepte més ampli ja que hi entrarien altres actors com els culturals, per exemple). A continuació, reflexionar amb què voldríem d'aquestes negociacions, d'aquest acord amb la UE les mateixes ONG, associacions, OSAL,... d'Andorra i finalment, i sempre buscant l'encaix positiu, pensar en quines oportunitats hauríem d'agafar o no deixar escapar aprofitant aquest possible acord i les actuals negociacions.

Quan vaig començar la recerca sobre la relació de la UE amb les ONG, el primer que vaig detectar va ser que els valors que formen part dels objectius del tercer sector sempre han estat present en els tractats, cartes, convenció, regulacions, programes, de la UE des de la seva fundació.

Només cal llegir l'article 2 del Tractat de la Unió Europea (TUE), en què s'estableix que "La Unió es fonamenta en els valors del respecte a la dignitat humana, de la llibertat, de la democràcia, de la igualtat, de l'estat de dret i del respecte als drets humans, inclosos els drets de les persones pertanyents a minories. Aquests valors són comuns als estats membres en una societat caracteritzada pel pluralisme, la no discriminació, la tolerància, la justícia, la solidaritat i la igualtat entre dones i homes". Un altre exemple el trobem en el Tractat de Funcionament de la UE (TFUE), que en l'article 8 podem llegir que "En totes les seves accions, la Unió cerca d'eliminar les desigualtats entre els homes i les dones i de promoure'n la igualtat." També els 54 articles de la Carta dels Drets Fonamentals proclamada el 7 de desembre de 2000, que substitueix el Tractat de Lisboa, són una clara declaració d'intenció de la UE i el seu compromís amb els drets humans. I també en troben mencions en altres documents com la Convenció per a la protecció dels Drets Humans i llibertats fonamentals, el Comitè Econòmic i Social Europeu (CESE) i la Secció d'Ocupació, Afers Socials i Ciutadania (SOC).

Des de Maastricht passant per Roma, Niça i Lisboa, els drets humans sempre han format part de l'essència de la UE però tot i això la seva relació amb el tercer sector no ha estat massa

estructurada, massa oficial. Malgrat això, la UE sempre ha tirat endavant programes socials i de cooperació internacional. Així i des del 2020, tots els programes socials de la UE s'emmarquen sota l'anomenat Pilar europeu dels drets socials, que inclou els tres capítols i els vint principis que incloem a continuació:

- Capítol I: Igualtat d'oportunitats i accés al mercat de treball (educació general, formació professional i aprenentatge al llarg de la vida, igualtat de gènere, igualtat d'oportunitats, suport actiu a l'ocupació).
- Capítol II: Condicions de treball justes (ocupació segura i adaptable, salaris, informació sobre condicions laborals i protecció en cas d'acomiadaments, diàleg social i implicació dels treballadors, conciliació de la vida laboral i familiar, entorns de treball saludables, segurs i adaptats i protecció de dades).
- Capítol III: Protecció social i inclusió (guarderia i suport a la infància, protecció social, prestacions per desocupació, ingressos mínims, ingressos de vellesa i pensions, assistència sanitària, inclusió de persones amb discapacitat, atenció de llarga durada, habitatge i assistència a persones sense llar, accés als serveis essencials).

Aquest Pilar europeu va acompanyat d'un pla d'acció en què s'inclouen quins són els objectius a assolir d'ara fins al 2030 en benefici de tota la ciutadania dels països membres de la UE.

Pel que he anat trobant, fins ara la relació de la UE amb el tercer sector s'ha donat a través de consultes, especialment amb les xarxes d'associacions que fan lobbying (si em permeteu l'expressió), que advoquen i treballen amb diferents òrgans de la UE però no està massa ben definit i clar quin rol han de tenir. Tot i que molts dels fons socials que la UE ja ha estat donant en forma de subvenció, per exemple, ho fa en col·laboració de les ONG o agències internacionals.

I això per què pot ser?

Doncs perquè habitualment (i malauradament) la societat civil i el tercer sector solen ser els grans oblidats d'aquests grans tractats, d'aquestes grans organitzacions de cooperació entre països,... Tot i ser un sector que mou recursos i persones.

Pensem que a Andorra, i per fer-nos-en una idea, els assalariats del sector associatiu, segons dades de la Caixa Andorra de Seguretat Social (CASS) i d'Estadística, representen només el 0,76% (tot i que cal tenir en compte que especialment al nostre país, i amb un teixit associatiu de mida micro o petites ONG, la gran majoria estan gestionades per voluntaris i voluntàries). Es podria pensar que als països més grans aquest percentatge podria una mica més important però amb dades d'Espanya, per exemple, veiem que representen només el 0,6%, per tant, no hi ha massa diferència. Així, crec que el poc pes que el tercer sector té entre el teixit econòmic fa que no se'n tingui en compte d'entrada.

Tot i diversos intents previs, no ha estat fins al mes d'octubre passat (2021) que la Secció d'Ocupació, Afers Socials i Ciutadania ha posat sobre la taula la necessitat d'elaborar un Estatut europeu per a associacions i ONG que les defineixi. S'havia elaborat prèviament un Conveni europeu sobre el reconeixement de la personalitat jurídica de les ONG, amb l'objectiu de facilitar-los la tasca, per exemple, poder treballar en diversos països alhora i reduir burocràcia sense haver-se de donar d'alta a cada país, però només ha estat reconegut

per 12 dels 27 estats membres. Un altre punt que aquest estatut vol afavorir i del qual parlarem més endavant és poder fer donacions a qualsevol país i gaudir de les desgravacions fiscals pertinents, ja que actualment només es té accés als avantatges fiscals si els donatius es fan al mateix país de residència fiscal.

Tot i que ja estem veient que les ONG i associacions no ho estan tenint fàcil per aquesta manca de reconeixement oficial, sobre paper, comencem a pensar en les seves necessitats.

A la pregunta de quines necessitats té el tercer sector, a mi sempre m'agrada dir que volem la lluna, ja que voldríem que es complissin totes les promeses que la UE, els governs, les organitzacions internacionals... inclouen en els seus programes i projectes socials perquè les ONG no fossin necessàries i poguessin desaparèixer. Això voldria dir que els drets de tots i cadascun de nosaltres estarien garantits i respectats en qualsevol lloc del món. Però com que això és un somni, per no dir una utopia, centrem-nos en les oportunitats.

Perquè com el mateix títol de la ponència diu, m'he volgut centrar a buscar les oportunitats que aquest futur acord amb la UE pot aportar per al tercer sector del nostre país, entès de la manera més àmplia possible: societat civil, ONG, ENL, empreses socials... I d'entrada, hi ha tres àrees que crec que poden representar una oportunitat per al tercer sector i que estan molt relacionades.

1. Ser una porta oberta a noves vies de cooperació amb Europa

- Accedint a nous canals de finançament per a programes socials: la UE té molts programes de subvencions als quals les ONG poden tenir accés. Cal saber que el 80% dels fons de finançament destinats a les ONG els gestionen els governs dels mateixos estats membres. Un exemple molt recent són els fons NEXT GENeration per a la recuperació de la crisi socioeconòmica que està comportant la pandèmia de la covid-19 però n'hi ha altres com l'European Social Fund Plus, l'European Regional Development Fund, EUInvest o la Recovery and Resilience Facility per finançar mesures per combatre la pobresa i l'exclusió social. Però també hi ha altres fons que volen ajudar el sector cultural, per fomentar la participació ciutadana, per a la investigació, per a la transició ecològica (LIFE Pprogram), per al voluntariat jove (European Solidarity Corps), per garantir l'accés a l'educació postobligatòria (Erasmus+), per a la cooperació internacional...

- Treballant en xarxa: l'acord amb la UE hauria de donar la possibilitat a les ONG andorranes de poder treballar en xarxa, establir aliances o intercanviar programes de manera més fàcil i àgil amb xarxes i plataformes del tercer sector ja establertes a Europa o amb altres entitats dels països de la UE. Formar part d'aquestes xarxes de col·laboració obre les portes a advocar pels drets dels col·lectius més vulnerables davant la UE i a poder incidir en les polítiques socials o els comitès i les seccions dels diferents òrgans que conformen la UE. A

SOC/839
Estatuto europeo para asociaciones y ONG

DOCUMENTO INFORMATIVO |

Sección de Empleo, Asuntos Sociales y Ciudadanía

Creación de un estatuto europeo para asociaciones y ONG que incluya una definición precisa de una ONG o una asociación europea
(Documento informativo)

Ponente: Ioannis VARDAKASTANIS

més seria també una molt bona ocasió d'aprendre molts dels que formem part del teixit associatiu al nostre país.

- Tenint veu: amb aquest futur acord es podria arribar a tenir veu en un dels òrgans de la UE com és el Comitè Econòmic i Social Europeu (CESE). Aquest comitè està format per representants de les organitzacions d'empresaris, de treballadors i d'altres sectors representatius de la societat civil, en particular dels àmbits socioeconòmic, cívic, professional i cultural. Els 350 membres són proposats pels governs per a un període de cinc anys i el repartiment actual per països és: 24 per Alemanya, França i Itàlia; 21 per a Espanya i Polònia; 15 per a Romania; 12 per a Bèlgica, Bulgària, Txèquia, Grècia, Hongria, els Països Baixos, Àustria, Portugal i Suècia; 9 per a Dinamarca, Irlanda, Croàcia, Lituània, Eslovàquia i Finlàndia; 7 per a Estònia, Letònia i Eslovènia; 6 per a Xipre i Luxemburg i 5 per a Malta. Perquè no aspirar a que en breu hi hagi algun representant d'Andorra?

2. Acompanyar i donar suport a les ONG locals en l'adaptació al nou acord i als canvis legislatius, normatius...

És molt important ajudar i donar suport al teixit associatiu del Principat vist que la gran majoria de les entitats estan gestionades per persones voluntàries. Si bé aquest acord pot comportar noves obligacions a aplicar i adaptar-nos a nova legislació, reglamentació o normatives europees (tot i que cal dir que en alguns casos ja estem al mateix nivell o fins i tot són més exigents les lleis andorranes), cal donar a les ONG que poden no tenir accés fàcil als canvis normatius o legislatius, per manca de temps, per manca d'informació..., el suport necessari perquè puguin adaptar-se de manera simple. Hem de pensar que tot està pensat per a països grans i entre tanta burocràcia, no és fàcil saber què cal omplir i què no.

Reprenent el cas del finançament, no és evident moure's entre tota la documentació que es demana per tenir-hi accés i rebre fons europeus; la creació o l'evolució de l'actual registre d'associacions cap a una oficina d'atenció a les ONG i al tercer sector s'agriria. En alguns països aquesta oficina ja existeix.

I si cal que les ONG hagin de tenir nous reglaments o codis interns, que hagin de fer comunicacions al registre o nous llibres, per exemple, estaria bé que des del mateix registre o aquesta nova oficina d'atenció a les associacions o de l'organisme competent en la matèria els informi de les noves obligacions i els faciliti models de documents perquè els puguin adaptar sempre pensant a intentar que el volum de documentació i de burocràcia necessària per a les ONG i altres entitats sigui el mínim possible. Alguns ja estan disponibles a l'actual web d'associacions del Govern però no hi són els que actualment es requereixen o es requeriran. I a més, el registre ja té totes les dades de contacte per mantenir informades les ONG.

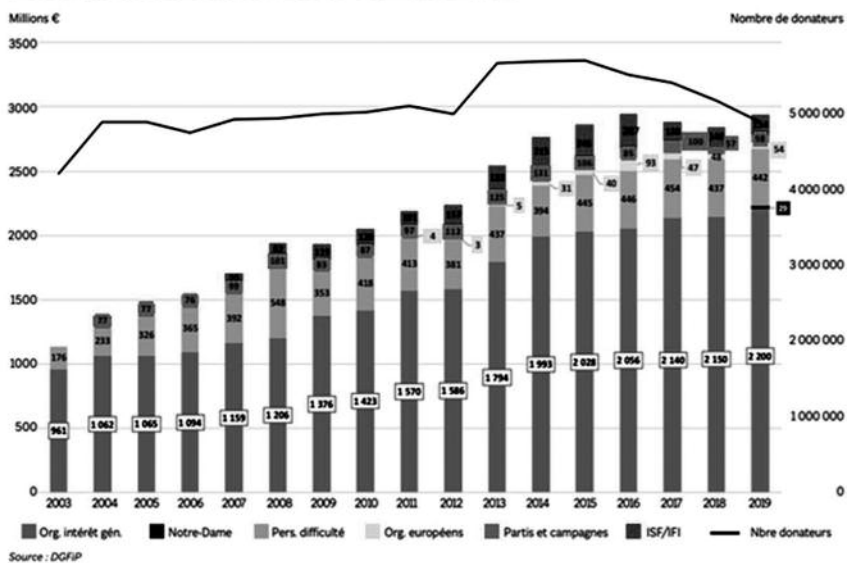
3. Adaptant la fiscalitat andorranera i permetent desgravacions

Seria mot recomanable començar a treballar en l'adaptació de la fiscalitat andorranera al marc europeu especialment pel que fa a les desgravacions fiscals quan les empreses i també els particulars fan donacions a les ONG. Tot i tenir en compte que la pressió fiscal andorranera és més baixa que a d'altres països però amb previsió que amb als anys podria haver-se d'anar equiparant a la resta de taxes i impostos europeus (pensem en el mínim comú per a l'impost de societats, per exemple, del qual s'està parlant molt darrerament), caldria anar-ho

introduint i pensar no tan sols en donacions sinó també en mecenatge i patrocinis d'activitats culturals, esportives... En el cas dels patrocinis, se n'havia estat parlant (si no vaig errada, en una llei del mecenatge) però encara no s'ha arribat a res en concret. Actualment no es pot considerar que hi hagi realment o de facto desgravacions fiscals a Andorra i, tot i no ser interessant, només s'hi poden acollir les empreses i no els particulars.

I tot això ho dic perquè està demostrat que quan hi ha una bona política de desgravacions fiscals per fer donatius o patrocinis, aquests augmenten exponencialment. Un bon exemple va ser i és França. Segons diferents estudis fets sobre l'estimació dels efectes de les desgravacions fiscals en aquest país i tenint en compte les diferents reformes que van anar incrementant progressivament la taxa de reducció de l'impost sobre les donacions destinades a entitats d'utilitat pública o d'interès general, les donacions d'empreses van augmentar un 119% del 2010 al 2019.

Évolution globale des dons déclarés dans le cadre de l'IR et de l'ISF/IFI

Les reformes fiscals a França per anar millorant la desgravació a les donacions ha tingut diferents fases. Va començar l'any 1996, quan va passar del 40% al 50%; el 2003 del 50% al 60%, el 2005 del 60 al 66% i actualment la taxa de reducció de l'impost per a les donacions a entitats que treballen amb persones en situació de vulnerabilitat o dificultat (el que a França anomenen dispositif Coluche) o amb víctimes de la violència domèstica arriba al 75%. Amb un màxim de reduccions segons els anys i les situacions extraordinàries, com aquest any de pandèmia.

Tenint en compte la mida de les empreses andorranes, cal afegir que, tot i que les grans empreses franceses són les que contribueixen més en import, segons els mateixos estudis, el seu pes en el total de les donacions ha disminuït 8 punts del 2010 (62%) al 2018 (54%). I en canvi, els donatius de les empreses de fins a nou assalariats s'han vist triplicats en aquests mateixos 8 anys.

Per finalitzar, espero que aquesta ponència ens ajudi a tots plegats a reflexionar en el paper que té i ha de tenir el tercer sector i a incloure'l en les negociacions i tenir-lo en compte en el futur acord d'associació amb la UE per tal d'aprofitar les sinergies i convertir-les en oportunitats.

Moltes gràcies!

Marta Alberch i Terrés

Fundadora-directora d'Andropia, projectes amb impacte social

Recursos web:

Unión Europea – Guía sobre la Financiación de la Unión Europea – 2017

https://www.europacreativamedia.cat/rcs_auth/convocatories/EUFunds.es.pdf

Réseau International des Droits Humains -Suisse et Europe (RIDH) - ¿Qué es la RIDH-Europa? – publicat el 26 de juny de 2019 <https://www.ridh.org/RIDH-Europa/que-es-la-ridh-europa/>

Guía de Financiación Comunitaria – Programas y ayudas de la Unión Europea - última actualització el 20 de gener de 2022 <https://www.guiafc.es/index.php/beneficiarios/ongs>

Gerardo Mora Vega - Haciéndose oír en la UE: Una guía para ONG – publicat el 24 de setembre de 2017 <https://silo.tips/download/haciendose-oir-en-la-ue-una-guia-para-ong>

Fundación Luis Vives - ¿Qué puede hacer una ONG para influir en la política europea a favor de la igualdad? – última actualització 2013 https://www.fresnoconsulting.es/upload/41/21/13_guia_ed_igualdad.pdf

Parlament de Catalunya – Tractats de la Unió Europea (versió consolidada) – última actualització 4 d'agost del 2011 file:///C:/Users/Usuari/Downloads/Tractats_UE_web_CA.pdf

Gestionándote – Plataforma de Información para el Sector Social - Conoce cómo acceder a financiamiento de la Unión Europea – última actualització 30 de juny de 2020 <https://www.gestionandote.org/conoce-como-acceder-a-financiamiento-de-la-union-europea/>

Comisión Europea - Oportunidades de financiación para las ONG - https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/how-apply/eligibility-who-can-get-funding/funding-opportunities-ngos_es

Unión Europea - Financiación, ayudas y subsidios de la Unión Europea https://europa.eu/european-union/about-eu/funding-grants_es

Unión Europea - Condiciones: ¿quién puede obtener financiación? https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/how-apply/eligibility-who-can-get-funding_es

<https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2019-6662>

Unión Europea - Pasos previos a la solicitud: Financiación de la UE para principiantes https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/how-apply/you-apply-eu-funding-beginners_es

Estadística d'Andorra – www.estadistica.ad

Caixa Andorrana de Seguretat Social – www.cass.ad

Ioannis Vardakastanis - Sección de Empleo, Asuntos Sociales y Ciudadanía - Creación de un estatuto europeo para asociaciones y ONG que incluya una definición precisa de una ONG o una asociación europea – aprovat el 6 d'octubre de 2021 <https://webapi2016.eesc.europa.eu/v1/documents/EESC-2020-01567-00-01-RI-TRA-ES.docx/content>

Observatoire de la Philantropie – Foundation de France – Panorama National des générosités – edició del setembre del 2021 <https://www.francegenerosites.org/ressources/panorama-national-des-generosites-2021/>